

FTAMP 94.07.00

<https://doi.org/10.63051/kos.2024.3.246>

*¹Әбиденқызы А. ²Алмабекова А.М.

^{1,2}Р.Б. Сүлейменов атындағы Шығыстану институты, Алматы, Қазақстан
E-mail: ¹ ainurbai-67@mail.ru, ² aseka_83@inbox.ru

«БІР БЕЛДЕУ, БІР ЖОЛ» САЯСИ БАСТАМАСЫНЫҢ ТАРИХИ АСПЕКТІЛЕРІ МЕН ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Аңдатпа. Мақалада Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бастамасының пайда болу тарихы мен қазіргі барысы қарастырылады. Мақаланың негізгі мақсаты Қазақстан мен Қытай арасындағы экономикалық, мәдени ынтымақтастықты талдау, нәтижелерін сараптау. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы, ол халықаралық қауымдастықтың жоғары назарын аударды және тиісті елдердің оң пікірлерін алды. ХХІ ғасырдағы жаңа Жібек Жолы – бұл көлік, энергетика және телекоммуникацияны біріктіретін үлкен сауда желісі, сонымен қатар, Азия, Африка, Еуропа және Қытай арасындағы сауда қатынастарын дамытуға жәрдемдесу жөніндегі халықаралық бастама болып табылады. Аталмыш тақырыпта зерттеу барысында зерттеудің кешенді теориялық әдістері салыстыру, саралау, жинақтау, жүйелеу әдістері қолданылады. Зерттеу барысында, ортақ даму және өзара тиімділік тұжырымдамасы маршрут бойындағы елдерде инфрақұрылымның дамуына ықпал ете алады, аймақтық іскерлік ортаны ілгерілетеді және өндіріс факторларын біркелкі бөлуге мүмкіндік береді. Бұл бастама экономикалық дәліздер, индустриалды парктер, технологиялық желілер, коммуникациялық технологиялар және туризм саласындағы ынтымақтастық арқылы елдер арасындағы ынтымақтастықтың құнын төмендетеді, Еуразияның жалпы дамуының өзектілігі мен бірін-бірі толықтыруын нығайтады және жаһандық шиеленісті жеңілдете отырып, экономикалық өркендеуге күшті серпін береді. Мақаланың ғылыми жаңалығы Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бастамасының қазіргі таңда Қазақстанмен экономикалық ынтымақтастықтың жаңаша бағытын айқындау болып табылады. Зерттеу нәтижесінде Қытай мен Азия, Африка және Еуропа сияқты 60-тан астам елдер арасындағы жаңа сауда және көлік дәліздерін құрлық пен теңіздің кең кеңістігі арқылы байланыстыруға, сонымен бірге ақша-несие ынтымақтастығын, мәдени алмасуларды және елдер арасындағы аймақтық саясатты үйлестіруді нығайтуға бағытталғаны сарапталады.

Алғыс: Аталмыш зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің № АР14870832 «Қытайдың «Белдеу және жол» бастамасы және Қазақстанның геэкономикалық мүдделері» атты гранттық жобасы аясында қаржыландырылады.

Кілт сөздер: бастама, Қазақстан, Қытай, меморандум, келіссөз, стратегия, экономикалық ынтымақтастық.

Кіріспе

Тарих сахнасына көз жүгіртсек, осыдан 2100 жылдан астам уақыт бұрын Чжан Цянь шығыс пен батысты қамтитын және байланыстыратын «Жібек Жолы» құрлығын ашу үшін Батыс аймақтарға екі рет елшілер жіберген. Сонымен қатар, Цинь және Хань династияларынан бастап Қытайды Еуразия елдерімен байланыстыратын Теңіз Жібек Жолы біртіндеп пайда бола бастады. Ежелгі құрлықтағы Жібек жолы мен теңіздегі Жібек жолы бір кездері Азия мен Еуропа арасындағы ең маңызды сауда және мәдени арналар болған. Олар маршрут бойындағы жағалаудағы елдердің ортақ тарихи естеліктері мен мәдени рәміздерін

жинақтап, шығыс пен батыс арасындағы идеялар алмасу мен мәдени интеграцияны ілгерілетуге ерекше тарихи үлес қосты.

Ол сондай-ақ «Бір белдеу, бір жол» стратегиясын жүзеге асырудың мәдени мұрасына айналды. Қытайдың 5000 жылдық өркениет тарихы бар. Құрлықтағы Жібек Жолы мен Теңіздегі Жібек жолы арқылы жол бойында әртүрлі елдердің тұрғындары арасында трансшекаралық және бұрыннан қалыптасқан алмасулар қалыптасты.

Енді «Бір белдеу, бір жол» бастамасын жүзеге асыру арқылы ол әлемнің түкпір-түкпірінен келген адамдардың қарым-қатынасына маңызды үлес қоса алады. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы аймақтық ынтымақтастықты нығайтудың, әлемдік экономиканың дамуына ықпал етудің маңызды қозғаушы күші болып табылады және ол трендке айналды. 2013 жылдың қыркүйек және қазан айларында Орталық және Оңтүстік-Шығыс Азия елдеріне сапары кезінде ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин "Жібек Жолы Экономикалық Белдеуі" мен "21-Ші Ғасырдағы Теңіз Жібек Жолын" бірлесіп құру бойынша ірі бастамаларды дәйекті түрде ұсынды.

«Бір белдеу, бір жол» бастамасы халықаралық қауымдастықтың жоғары назарын аударды және тиісті елдердің оң пікірлерін алды. ХХІ ғасырдағы жаңа Жібек Жолы – бұл көлік, энергетика және телекоммуникацияны біріктіретін үлкен сауда желісі, сонымен қатар, Азия, Африка, Еуропа және Қытай арасындағы сауда қатынастарын дамытуға жәрдемдесу жөніндегі халықаралық бастама болып табылады. Ол қытай мен Азия, Африка және Еуропа сияқты 60-тан астам елдер арасындағы жаңа сауда және көлік дәліздерін құрлық пен теңіздің кең кеңістігі арқылы байланыстыруға, сонымен бірге ақша-несие ынтымақтастығын, мәдени алмасуларды және елдер арасындағы аймақтық саясатты үйлестіруді нығайтуға бағытталған.

Бұл бастама Қытайдың сыртқы саясаты мен сыртқы экономикалық стратегиясының негізгі бөлігіне айналды, Бұл "Тағдырлар Қауымдастығын" серпінді етті (Абикен, Кагазбаева, 2020: 22-29) «Бір белдеу, бір жол» бастамасын іске асырудың маңыздылығы, ең алдымен, жаһандық жағдайды жеңілдету болып табылады. Қазіргі әлем қарқынды өзгерістердің ортасында, мүмкіндіктер мен қиындықтар шексіз ағынмен пайда болуда, ескі халықаралық жүйелік тәртіп біртіндеп жойылып, жаңа халықаралық басқару жүйесі мен саяси және экономикалық құрылым қайта құрылуда (Қақар, 2022:375-379).

Материалдар мен зерттеу әдістері

Аталмыш тақырыпта зерттеу барысында зерттеудің кешенді теориялық әдістері салыстыру, саралау, жинақтау, жүйелеу әдістері қолданылады. Зерттеу барысында, ортақ даму және өзара тиімділік тұжырымдамасы маршрут бойындағы елдерде инфрақұрылымның дамуына ықпал ете алады, аймақтық іскерлік ортаны ілгерілетеді және өндіріс факторларын біркелкі бөлуге мүмкіндік береді. Бұл бастама экономикалық дәліздер, индустриалды парктер, технологиялық желілер, коммуникациялық технологиялар және туризм саласындағы ынтымақтастық арқылы елдер арасындағы ынтымақтастықтың құнын төмендетеді, Еуразияның жалпы дамуының өзектілігі мен бірін-бірі толықтыруын нығайтады және жаһандық шиеленісті жеңілдетте отырып, экономикалық өркендеуге күшті серпін береді.

Екіншіден, теңгерімді өсуге ықпал етеді. Бұл бастама Қытайдың теңгерімді экономикалық даму саясаты болып табылады. Үкімет қалалар арасындағы инфрақұрылымдық алшақтықты жою үшін теміржолдар, порттар, суды үнемдеу, жылжымайтын мүлік және құбырлар сияқты инфрақұрылым құрылысын басқарады. Инклюзивті экономикалық өсуді ынталандыру және реформалар мен ашылулардың «теңгерімсіз салдарын» өтеу қазіргі уақытта Қытайдың еңбек бөлінісі құрылымында өзгерістер жүріп жатыр. Орталық және батыс аймақтардағы дамымаған провинциялар көп еңбекті қажет ететін салаларға көшуде. Ауқымды даму үшін резервтік күштер көшбасшыға

айналды. «Бір белдеу, бір жол» бастамасын жүзеге асыру дамымаған аймақтардың экономикасын көтеріп, Қытай экономикасының теңгерімді өсуіне қол жеткізе алады.

Тақырыптың зерттелу дәрежесі

Осы уақытта Қытай экономикасы жоғары жылдамдықты өсуден орташа және жоғары жылдамдықты өсуге ауысуда, қозғалыс режимі элементтерге негізделген инновацияларға, ал экономикалық құрылым экстенсивтіден қарқындыға өзгерді. Даму моделін қайта құру ұзақ процесс болғандықтан, осы кезеңде экономикалық өсуді қолдау үшін дамудың жаңа драйверлерін табу қажет, сондықтан «Бір белдеу, бір жол» бастамасын жүзеге асыру экономикалық өзгерістерге қол жеткізуге көмектеседі. Әсіресе, халықаралық ауқымда.

«Гуманистік ынтымақтастық» халықаралық деңгейде, экономикалық және әлеуметтік салалардағы (ғылым, мәдениет, өнер және бұқаралық коммуникация) адамдардың өзара іс-қимылы мен ынтымақтастығы ортақ мақсатқа жету үшін жүзеге асырылады. Президент Си Цзиньпин «ұлттық мәдени жұмсақ күш» тұжырымдамасын алға тартып, елдің жан-жақты ұлттық күші қатты күш пен жұмсақ күштен тұратындығын баса айтты. Олардың ішінде гуманистік алмасулар мәдени жұмсақ күштің маңызды тірегі болып табылады, ал «гуманистік ынтымақтастық» гуманистік алмасулардың негізгі мәні болып табылады. Оның мақсаты-әлемнің барлық елдерінің азаматтарының өмір салты мен құнды мәдениеті үшін қолайлы жағдайлар жасау, әртүрлі елдердің, аймақтардың және адамдардың әлеуетін дамытуға жәрдемдесу. Гуманистік ынтымақтастыққа ел өз азаматтарына дамудың тартымды моделін ұсына алатын және халықаралық қоғамдастыққа әсер ету үшін жеткілікті ресурстарға ие болған кезде қол жеткізуге болады.

Қытай мен Қазақстанның 1000 шақырымнан астам шекара сызықтары және табиғи географиялық артықшылықтары бар бір-біріне іргелес бірқатар ресми ынтымақтастық порттары бар. Қазақстан – Орталық Азиядағы ең дамыған мемлекет және Шыңжаңға іргелес орналасқан. Екі тарап арасындағы сауда ынтымақтастығының көп бөлігі келесі жағдайларда жүзеге асырылады. Яғни, екі ел үш тенденцияға қарсы күресте бірдей саяси ұстанымдарға ие және ортақ дамуға ұмтылады.

Қазақстан 1991 жылы тәуелсіздігін жариялағаннан кейін Қытаймен достық және тату көршілік қарым-қатынас орнатуға және тұрақты сауда қатынастарын тереңдетуге үміттенеді. Ежелгі Жібек Жолында теңіз саудасы күшейгеннен кейін, экспорттық сауданың болмауына байланысты Қазақстан сияқты теңізге шыға алмайтын елдердің дамуы айтарлықтай шектелді. Сондықтан Қазақстан «Бір белдеу, бір жол» бастамасын белсенді түрде қолдап, өзінің ішкі кемшілігін еңсеріп, әлеммен байланыс орнатуға үміттенеді. Алматы мен Үрімші арасындағы теңіз жолының ашылуы Қазақстан мен Қытай арасындағы теңіз портының саудасы үшін теңіз арнасын ашты.

Қазақстан үшін энергетика экономикалық өрлеуге серпін бергенімен, экономиканың қарқынды өсуіне қол жеткізу үшін тек табиғи ресурстарға сүйену ұзақ мерзімді дамуға қол жеткізе алмайды, сондықтан жаңа модель құру қажет болды. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы интеграциялық үдеріске және құрлықаралық логистикалық инфрақұрылымды дамытуға бағытталған (Мұқаметханұлы, 2022:35).

Талқылау

Қытай-Қазақстан гуманистік ынтымақтастығының статус-квосы мен ұлы ісі іс жүзінде үнемі алға басуда.

Олар:

Тақырыптық форумдар мен конференциялар 2013 жылдың қыркүйегінде өтті, Президент Си Цзиньпин Қазақстанға сапармен келіп, Жібек Жолының Экономикалық

Белдеуін бірлесіп құру туралы бастама көтерді. Содан Бері Қазақстан-Қытай гуманистік арта түсті;

2014 жылдың желтоқсан айында Астанада «Жібек Жолы» халықаралық Мәдени Форумы өтті. Форумда «бірінші мәдениет» бағдарламасының елдер арасындағы достық қарым-қатынас үшін маңыздылығы атап көрсетіліп, «Астана» мәселесі бойынша консенсусқа қол жеткізілді;

2015 жылдың қыркүйегінде Мәскеуде «Жібек жолы» екінші Халықаралық Мәдени Форумы ашылды. Екінші форумның ашылу салтанатында Ресей, Қытай және Қазақстан өкілдері «Жібек Жолы Еуразиялық Мәдени Ынтымақтастық Ұйымын» құру туралы келісімге қол қойып, «Жібек Жолы Халықаралық Жас Суретшілер Биржасын» іске қосты;

2018 жылдың шілде айында «Жаһандық Жібек Жолы» тақырыбында Халықаралық форум өтті, онда Жібек жолы бойындағы түрлі елдердегі үкіметтік емес ұйымдар арасындағы мәдени-бұқаралық ақпарат құралдарының ынтымақтастығына ықпал етті;

2021 жылдың тамыз айында Қытайдың Қазақстандағы Елшілігі мен Шыңжаңдағы «Шыңжаң – жақсы жер» бейне алмасу кездесуін бірлесіп ұйымдастырды. Шыңжаңның қарқынды экономикалық дамуы Қытай мен Қазақстанның «Бір белдеу, бір жолдың» сапалы дамуына жәрдемдесу және Қытай мен Қазақстан арасындағы тағдырлы қауымдастықты бірлесіп құру үшін бірлесіп жұмыс істеуіне оң үлес қосты.

Білім беру саласындағы ынтымақтастық 2009 жылы Қазақстандағы Алғашқы Конфуций Институты салтанатты түрде ашылып, іргесі қаланды. 12 жылдан бері Қытай мен Қазақстан жыл сайын ресми түрде жүздеген шетелдік студенттерді бір-біріне жіберіп келеді. 2020 жылға қарай шамамен 19000 қазақстандық студент білім алды. Кәсіптік білім беру шарттары, екі ел де ынтымақтастықты белсенді түрде зерттеді. Шыңжаң Ауылшаруашылық Кәсіптік-Техникалық Колледжі мен Қазақстандағы үш кәсіптік-техникалық училище 2016 жылдың шілдесінде ынтымақтастыққа қол жеткізді және студенттерді бір-біріне тағылымдамадан өту мәселесін іске асырды.

2018 жылдың қараша айында Цзянсу Технологиялық Институты Қазақстанда кәсіптік-техникалық мұғалімдерді даярлау базасын құрды. Бұл Қытай мен Қазақстанның Қытайда құрған алғашқы «Бір белдеу, бір жол» кәсіптік-техникалық базасы. Бұл Қытай-Қазақстан білімінің сыртқы әлемге ашылып, тереңдей түсуінің маңызды жетістігі.

2019 жылдың қаңтарында Хэнань Университеті мен Қазақстан Мемлекеттік Университеті құрған «Қоршаған Ортаның Өзгеруі және Адамзат Өркениеті Бойынша Қытай-Қазақстан Бірлескен Ғылыми-Зерттеу Орталығы» құрылды. Бірлескен Орталық бірқатар экологиялық, археологиялық, ежелгі өркениетті, климаттық және экологиялық өзгерістерді камтиды, олардың арасындағы «Жібек Жолының» зерттеу нәтижелерін байытады (Джаншанло, Аскарова, Агзамов, 2022: 87–88).

Сол жылдың қыркүйегінде Бейжің Қалыпты Университетінің Вице-Президенті QS2019 Global Education жыл сайынғы жиналысына қатысты. Осы кезеңде Ол Қазақстандық КИМЭП Университетімен студенттерді бірлесіп даярлау және мектеп пен кәсіпорын арасындағы ынтымақтастық туралы консенсусқа қол жеткізді және Бейжің Қалыпты Университеті, КИМЭП Университеті және Келун Фармацевтика университеттерінің таланттарды даярлауды бірлесіп жүзеге асырудағы ынтымақтастығын қарастырды.

Туризм саласына келсек, Қытай және Қазақстан саласындағы ынтымақтастық өзара байланысты. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы іске қосылғаннан бері Қазақстан басшылары Қазақстанды әлемге әйгілі туристке айналдыруға бел бұды.

2016 жылдың наурыз айында Шыңжаң Үкіметінің делегациясы Қазақстанға сапармен келіп, Алматы қаласымен және Шығыс Қазақстан облысының туризм басқармаларымен туристік ынтымақтастық туралы маңызды келісімдерге қол қойды. Бұл Қытай-Қазақстан туризміне берік саяси кепілдік берді (Абжаппарова, Биримкулова, 2023: 214–222).

2016 жылдың шілдесінде Ұлттық Туризм Басқармасы Қазақстанның Қытай азаматтарының саяхаттайтын орны ретінде ашылуын ресми түрде мақұлдайтын хабарлама шығарды. 2017 жылдың сәуір айында Қазақстанның «Қытай туризм жылы» Алматыны таң қалдырды, Қытайлық туристік маршруттар мен өнімдерді Қазақстандық туризм индустриясына және халыққа таныстырды. Мұны мүмкіндік ретінде пайдалана отырып, екі ел арасындағы туристік ынтымақтастық деңгейі келесідей болды.

2019 жылдың шілдесінде Астана қаласында Шыңжаң қорғандарының туризмді ілгерілету жөніндегі Қытайлық конференциясы өтті. Олардың ішінде 72 сағаттық визасыз транзиттік саясат Қазақстан-Қытай туризмінің кең перспективалары мен үлкен әлеуетін қамтамасыз етті.

2019 жылдың қыркүйегінде Қытай мен Қазақстанның Мәдениет және Туризм Министрлерінің кездесуі өтті. Тараптар мәдениет және туризм саласындағы ынтымақтастықты дамыту мәселелері бойынша пікір алмасып, жаңа нәтижелерге қол жеткізу үшін мәдени және туристік ынтымақтастықты ілгерілету бойынша бірлесіп жұмыс істеуге шешім қабылдады. Археология саласындағы ынтымақтастық археология саласындағы Халықаралық ынтымақтастық «Бір белдеу, бір жол» құрылысының дамуына одан әрі ықпал етті.

2016 жылдың мамыр айында Сиань қаласында «Бір белдеу, бір жол» бойындағы елдердің мәдени мұраны қорғау және ынтымақтастық алмасу форумы өтті. Осы кезеңде Исайке мазарлары тобы мен Чан 'ань Жібек Жолы кесенесі жүйесі арасындағы салыстырмалы зерттеу ынтымақтастығына қол қойылды. Бұл Жібек бойындағы елдерде археологиялық және мәдени жәдігерлерді қорғау алмасуының жақсы бастамасы болды.

2017 жылдың маусым айында Астанада «Қытайлық Цинь Шихуан терракоталық жауынгерлері мен жылқыларының мәдени жәдігерлерінің көрмесі» ашылды. Көрмеге Қазақстанның түкпір-түкпірінен 500-ге жуық адам және екі елдің БАҚ өкілдері шақырылды. Бұл көрме Президент Си Цзиньпиннің Жібек Жолының Экономикалық Белдеуін құрудағы басты мақсатын одан әрі жан-жақты жүзеге асырды, Қытай Мен Қазақстан арасындағы достық алмасулар мен ынтымақтастық үшін қоғамдық пікір қорын нығайтты.

Сол жылдың желтоқсан айында мемлекеттік мәдени жәдігерлер басқармасы баспасөз мәслихатын өткізді. Кездесуде қазіргі уақытта Қытайдың мәдени жәдігерлерге шетелдік көмегі мен бірлескен археологиялық жобалары көрші елдерде салыстырмалы түрде толық жобалар тізбегін құрғаны атап өтілді. Бірлескен археологиялық ынтымақтастық 12 елді, оның ішінде Қазақстанды қамтиды және «Бір белдеу, бір жол» мәдени құрылысына берік қолдау көрсетеді.

Медицина және денсаулық сақтау саласындағы ынтымақтастықты жүзеге асыру үшін медицина саласындағы ынтымақтастық гуманистік көзқарасты жүзеге асырудың маңызды шарасы болып табылады. 2017 жылдың маусым айында Қазақстан орталық Ауруханасы Тонгрентан арқылы Қазақстанда дәстүрлі Қытай медицинасы бизнесін жүргізу және медициналық көмекті мұра ету және дамыту бойынша стратегиялық ынтымақтастық туралы келісімге қол қойды.

2018 жылдың сәуір айында дәстүрлі Қытай медицинасының бұрынғы Мемлекеттік Басқармасы және оның партиясы Шыңжаң Медициналық университеті мен Астана Медицина университеті бірлесіп салған Қытай-Қазақстан Дәстүрлі Қытай Медицинасы Орталығына барды. Қытай Медицина Орталығының құрылуы дәстүрлі медицина саласындағы ынтымақтастықты дәстүрлі Қытай медицинасы «Бір белдеу, бір жол» арқылы дамытудың кең перспективаларына айналдырды.

Сол жылдың маусым айында China Beizhong Yilin компаниясы мен Қазақстан Ұлттық компаниясы дәстүрлі Қытай медицинасы жобалары бойынша ынтымақтастық туралы Өзара Түсіністік туралы меморандумға қол қойды. Бейчжун Йилиннің Қазақстанмен диагностика

және емдеу қызметтері, дәрілік материалдарды өсіру, медициналық қызметкерлерді оқыту сияқты жобалар бойынша жан-жақты ынтымақтастықты жүзеге асыруы ұсынылады.

Қытай дәстүрлі Қытай медицинасында өзінің кәсіби артықшылықтарын толық пайдаланады, екі ел арасындағы дәстүрлі Қытай медицинасы саласындағы ынтымақтастықтың жаңа бағытын белсенді түрде кеңейтуде және Қазақстанда дәстүрлі Қытай медицинасы мәдениетін құру және ілгерілету үшін Қазақстанның ресурстық артықшылықтарымен үйлеседі.

Ынтымақтастық механизмін жетілдірудің көптеген салалары бар. Жоғарыда аталған тақырыптық форумдар мен конференцияларды өткізуден ұлттық үкіметтің екі жақтың ынтымақтастығына жоғары дәрежеде қолдау көрсетіп, көңіл бөлгенін байқауға болады. Әр түрлі келісімдерді жүзеге асыру стандарттау, жүйелеу ерекшеліктерін көрсете отырып, екі тарап арасындағы ынтымақтастық механизмін жетілдірді. Сонымен қатар, Қытай бастамашылық еткен форумдар мен көрмелер барған сайын ықпалды бола бастады, бұл Қытай мен Қазақстан арасындағы алмасу мен ынтымақтастықтың маңызды алаңына айналды.

Мәдени ынтымақтастық саласы, шекарадан тыс жерлерде өткізілетін түрлі көрмелер және бірлескен компаниялардың пилоттық бағыттары Қазақстанның мәдениет саласындағы жасырын жатқан құнды байлықтарын ғасырлардың қойнауынан ашты. Әр түрлі көрмелерді жиі насихаттаумен қатар, Қытай Орталық Азия елдеріне білім беруді ақысыз қаржыландыруды ұсыну туралы бастама көтерді, бұл екі жақтың ынтымақтастығына үлкен ынта білдірді. Білім беру, медициналық көмек, археология және басқа салалардағы ынтымақтастық нәтижелеріне сүйене отырып, екі тарап алмасу салаларының кең ауқымына және әртүрлі нысандарға қатысады.

Ғылыми-техникалық ынтымақтастықтың әлеуеті зор. Бастаманың тереңдеуімен екі жақтың ғылым мен техника саласындағы ынтымақтастығының әлеуеті зор. 2016 жылдың желтоқсан айында екі тарап арасында трансшекаралық медициналық қызмет көрсету платформасы ашылғаннан бері алғаш рет қашықтан басқару пульті арқылы медициналық ақпарат пен ресурстармен алмасу жүзеге асырылды.

«Ғылыми-техникалық» гуманистік ынтымақтастыққа айналу тенденциясы бар кәсіби таланттардың жетіспеушілігі, кәсіби таланттарды дамыту-шешілетін басты мәселе. Қытай мен Орталық Азия цифрлық таланттарды даярлауда, бакалавриаттың академиялық сауаттылығын арттыруда және инновациялық таланттарды даярлауда ынтымақтаса алады. Осыған байланысты Қазақстан экономикалық және технологиялық мүмкіндіктерін арттыру үшін маңызды болып табылатын ғылыми салалардағы мамандарды даярлауды қолдап, басымдық беріп келеді.

Зерттеу нәтижелері

2017 жылы 17 қазанда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев ресми іссапармен Қытайда болды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қытай Халық Республикасына ресми сапарының бағдарламасын Төраға Си Цзиньпинмен келіссөздер ашты. Қытай көшбасшысы Қазақстан Президентін Бейжің Халық жиналыстары Үйінде қарсы алды. Жоғары қонақтың құрметіне құрметті қарауыл ротасы салынды. Содан кейін мемлекет басшылары өз делегацияларымен Үлкен Шығыс залында келіссөздер жүргізе бастады. Қасым-Жомарт Тоқаев Си Цзиньпиннің «Бір белдеу, бір жол» халықаралық ынтымақтастықтың 3-ші форумына қатысу үшін Қытайға қайта келуге шақыруын үлкен ризашылықпен қабылдағанын атап өтті.

«Алғашқы күндерден бастап Қазақстан сіздің жаһандық бастамаңызды берік қолдайды және оны ілгерілетуге белсенді қатысады. Осыдан тура 10 жыл бұрын бұл бастама сіздің Астанада сөйлеген сөзіңізде айтылғанын біз әрқашан есімізде сақтаймыз. Осы мүмкіндікті

пайдалана отырып, Сіздерді осы мегажобаны іске асырудағы тамаша нәтижелеріңізбен құттықтап, маңызды іс-шараның сәтті өтуін тілеймін. Сіздерді Қытай Халық Республикасының құрылғанына 74 жыл толуымен және Ханчжоуда өткен XIX Жазғы Азия ойындарында Қытай командасының тамаша өнер көрсетуімен құттықтаймын. Біз Қытайдың қарқынды ілгерілеуін бақылап отырмыз. Сіздің дана көшбасшылығыңызбен Қытай жоғары мақсатқа – озық әлемдік держава болуға сенімді түрде жақындап келеді», - деді Қазақстан Президенті.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысы Мәңгілік жан-жақты стратегиялық әріптестік деңгейіне сай келетін қазақ-қытай қарым-қатынастары дамуының оң динамикасын атап өтті.

Қасым-Жомарт Тоқаев пен Си Цзиньпиннің келіссөздері аяқталғаннан кейін екі ел делегацияларының мүшелері бірқатар құжаттарға қол қойды.

✓ Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігі мен Қытай Халық Республикасының Экономикалық даму саласындағы алмасу және ынтымақтастық жөніндегі даму және реформалар жөніндегі мемлекеттік комитеті арасындағы өзара түсіністік туралы Меморандум;

✓ Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы Транскаспий халықаралық көлік бағытын, оның ішінде Қытай – Еуропа қатынасындағы контейнерлік пойыздар үшін дамыту жөніндегі келісім;

✓ Қазақстан Республикасының Көлік министрлігі мен Қытай Халық Республикасының даму және реформалар жөніндегі мемлекеттік комитеті арасындағы "Тачэн – Аягөз" темір жолын салу жобасы бойынша ынтымақтастықты бірлесіп дамыту жөніндегі өзара түсіністік туралы Меморандум;

✓ Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Қытай Халық Республикасының Үкіметі арасындағы Транскаспий халықаралық көлік бағытын дамыту жөніндегі келісім;

✓ Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі мен Қытай Халық Республикасының Бас кеден басқармасы арасындағы рапсты Қазақстан Республикасынан Қытай Халық Республикасына экспорттау кезіндегі фитосанитариялық талаптар туралы хаттама.

Қорытынды

Гуманистік күш-елдің жұмсақ күшінің маңызды тірегі. Дамуға ұмтылған бірде-бір ел экономикалық дамуды ұлттық дамудың жалғыз өлшемі ретінде қарастыра алмайды. Мәдени алмасулардың деңгейі, басқа елдердегі ұлттық мәдениеттің танымалдылығы және басқа елдердің өздерінің ұлттық мәдениетіне қаншалықты мән беретіндігі де елдің жан-жақты дамып келе жатқанын өлшейтін маңызды көрсеткіштер болып табылады. «Бір белдеу, бір жол» бастамасы жаһандық басқару жүйесін жетілдіру және адам тағдыры қауымдастығын құру үшін Қытайлық әдістер мен Қытайлық даналықты қамтамасыз етеді (Кобенова, Чумаченко, 2020:37).

Болашақта екі ел «Бір белдеу, бір жол» бастамасы ұсынған жаңа өмірді түсінуді жалғастырып, адам-мәдени ынтымақтастықты одан әрі дамытатынына сенеміз.

Әдебиеттер:

Абикен Н.Г., Кагазбаева Э.М. Бір белдеу–бір жол» бастамасы: Қытай дипломатиясының жаңа тұжырымдамасы // Хабаршы «Әлеуметтік және саяси ғылымдар». 2020. 70 (2). 22–29 бб.

Абжаппарова Б.Ж., Биримкулова Г.У. «Белдеу мен Жол» бастамасы–Орталық Азия аймағын дамытудың жаңа серпіні // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Саяси ғылымдар. Аймақтану. Шығыстану. Түркітану сериясы.2023. 145 (4). 214–222 бб.

Джаншанло Р. Е., Аскарлова Ж. А., Агзамов, М. С. Жібек жолының экономикалық белдеуі: Қазақстан үшін негізгі тәуекелдер мен мүмкіндіктер // Journal of Economic Research & Business Administration. 2022. 141 (3).

Кобенова А.Р., Чумаченко Т.Н. Евразийский Экономический Союз и Экономический пояс Шелкового пути // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Международная жизнь и политика. 2020. № 3 (62).

Мұқаметханұлы Н. «Бір белдеу, бір жол» жобасы және Қазақстанда логистикалық транспорттың қалыптасуы мен дамуы // Вестник «Исторические и социально-политические науки». 2022. 35 б.

Мылқайдаров, А. Т., Егизбай А.С., Достан А.Б. «Жаңа Жібек жолы «Бір белдеу, бір жол» жобасының экономикалық, әлеуметтік саладағы негізі факторы» // Молодой ученый, 2020. 18. 573–576 б.

Оразақынқызы Ф. «Бір белдеу, бір жол» аясында қазақ-қытай ынтымақтастығы // Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы, Шығыстану сериясы. 2018. № 3 (86). 70–77 бб.

Өстемирова Ә. О., Горак, С. «Бір белдеу-бір жол» жобасының Еуразиядағы біртұтас кеңістікке ықпалы». // Вестник Евразийского Национального университета им. Л.Н. Гумилева. серия: политические науки. регионоведение. востоковедение. Тюркология. 2021. (4). 136–145 б.

Қақар Қ. «Бір белдеу бір жол» аймақтық экономикалық ынтымақтастық бастамасы мен ШЫҰ-ның байланысы» // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Халықаралық қатынастар сериясы. 2022. 375–379 б.

Reference:

Abiken N.G., Kagazbaeva E.H.M. Bir beldeu–bir zhol» bastamasy: Qytai diplomatiyasynyn zhana tuzhyrymdamasy. [The One Belt–One Road Initiative: a new concept of Chinese diplomacy]. Khabarshy «Әлеуметтік және саяси ғылымдар», 70(2), 2020, 22–29 p. (in Kaz.)

Abzhapparova B.ZH., Birimkulova G.U. «Beldeu men Zhol» bastamasy–Ortalyq Aziya aimagyn damytudyn zhana serpini [The Belt and Road initiative is a new impetus for the development of the Central Asian region.]. L.N. Gumilev atyndagy Euraziya ulttyq universitetinin khabarshysy. Sayasi gylymdar. Aimaqtanu. Shygystanu. Turkitanu seriyasy, 145(4), 2023. 214–222 p. (in Kaz.)

Dzhanshanlo R. E., Askarova ZH. A., Agzamov, M. S. Zhibek zholynyn ehkonomikalyq beldeui: Qazaqstan ushin negizgi tәuekelder men mumkindikter. [Economic Belt of the Silk Road: main risks and opportunities for Kazakhstan]. Journal of Economic Research & Business Administration, 141(3), 2022. (in Kaz.)

Kobanova A. R., Chumachenko T. N. Euraziyalyq ekonomikalyq odaq zhane Zhibek Zholynyn ekonomikalyq beldeui. [Eurasian Economic Union and the Economic Belt of the Silk Road]. Vestnik KazNPU im. Abaia, seriia «Mezhdunarodnaia zhizn i politika», №3(62), 2020 g.bulletin, 38, 2021. P. 151. (in Rus)

Mukhametkhanuly N. Bir beldeu, bir zhoL» zhebasy zhәne Qazaqstanda logistikalyq transporttyn qalyptasuy men damuu. [The Project "One Belt, One Road" and the formation and development of logistics transport in Kazakhstan] Vestnik «Istoricheskie i sotsial'no-politicheskie nauki», 2022. 35 p. (in Kaz.)

Mylkaidarov, A. T., Egizbai A.S., Dostan A.B. Zhana Zhibek zholy «Bir beldeu, bir zhol» zhabasynyn ekonomikalyq, әleumettik saladagy negizi faktore. [The main factor of the Project «One Belt, One Road» in the economic and social sphere is the New Silk Road] Molodoi uchenyi, 18, 2020. 573–576 p. (in Kaz.)

Orazaqynqyzy F. Bir beldeu, bir zhol» ayasynda qazaq-qytai yntymaqtastygy. [Kazakh-Chinese cooperation within the framework of "One Belt, One Road"] Әл-Фараби атындағы ҚазУУ Хабаршысы, Шығыстану сериасы, №3(86), 2018. 70-77 p. (in Kaz.)

Ustemirova A. O., Gorak S. "Bir beldeu-bir zhol" zhobasynyn Euraziyadagy birtutas kenistikke yqpaly. [The impact of the Project "One Belt-One Road" on a single space in Eurasia] Vestnik Evraziiskogo Natsional'nogo universiteta im. L.N. Gumileva. seriya: politicheskie nauki. regionovedenie. vostokovedenie. tyurkologiya (4), 2021. 136–145 p. (in Kaz.)

Qaqar Q. «Bir beldeu bir zhol» aimaqtyq ekonomikalыq yntymaqtastyq bastamasy men SHYU-nyn bailanysy». [Cooperation between the SCO and the Regional Economic Cooperation Initiative «One Belt One Road»] L.N. Gumilev атындағы Еуразия Улттық университетинин хабаршысы. Халықаралық қатнастар сериасы, 2022. 375-379 p. (in Kaz.)

Kakar K. «Bir beldeu bir zhol» aimaktyk ekonomikalыk yntymaktastyk bastamasy men SHYU-nyn bailanysy». 2022. 21 b. (in Kaz.)

¹Abidenkyzy A. ²Almabekova A.

^{1,2} R. B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Almaty, Kazakhstan
E-mail: ¹ainurbai-67@mail.ru, ²aseka_83@inbox.ru

HISTORICAL ASPECTS AND TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE POLITICAL INITIATIVE «ONE BELT, ONE ROAD» IN KAZAKHSTAN

Abstract. The article examines the history of the emergence and current course of the Chinese initiative "One Belt, one Road". The main purpose of the article is the analysis of economic and cultural cooperation between Kazakhstan and China, the analysis of the results. The "One Belt, One Road" initiative, which has attracted great attention from the international community and received positive feedback from the relevant countries. The New Silk Road in the 21st century is a large trade network combining transport, energy and telecommunications, as well as an international initiative to promote trade relations between Asia, Africa, Europe and China. The research on this topic uses complex theoretical research methods, methods of comparison, differentiation, generalization, systematization. In the course of the study, the concept of common development and mutual benefit can contribute to the development of infrastructure in countries along the route, promote the regional business environment and ensure a more even distribution of factors of production. This initiative will reduce the cost of cooperation between the countries through cooperation in the field of economic corridors, industrial parks, technological networks, communication technologies and tourism, strengthen the relevance and complementarity of the overall development of Eurasia and give a powerful impetus to economic prosperity, relieving global tensions. The scientific novelty of the article lies in the fact that the Chinese initiative «One Belt, One Road» currently defines a new course of economic cooperation with Kazakhstan. The study will analyze that China and more than 60 countries such as Asia, Africa and Europe are focused on connecting new trade and transport corridors across vast expanses of land and sea, as well as strengthening monetary cooperation, cultural exchanges and regional policy coordination between countries.

Acknowledgment: This research is funded by the grant project of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan, No. AP14870832, «China's Belt and Road Initiative and Kazakhstan's Geoeconomic Interests».

Keywords: initiative, Kazakhstan, China, memorandum, negotiations, strategy, economic cooperation.

¹Абиденқызы А. ²Алмабекова А. М.

^{1,2} Институт востоковедения имени Р.Б. Сулейменова, Алматы, Казахстан
E-mail: ¹ ainurbai-67@mail.ru , ² aseka_83@inbox.ru

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИНИЦИАТИВЫ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ» В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация. В статье рассматривается история возникновения и текущий ход китайской инициативы «Один пояс, один путь». Основная цель статьи-анализ экономического, культурного сотрудничества между Казахстаном и Китаем, анализ результатов. Инициатива "Один пояс, один путь", которая привлекла большое внимание международного сообщества и получила положительные отзывы соответствующих стран. Новый Шелковый путь в XXI веке-это большая торговая сеть, объединяющая транспорт, энергетику и телекоммуникации, а также международная инициатива по содействию развитию торговых отношений между Азией, Африкой, Европой и Китаем. В исследовании по данной теме используются комплексные теоретические методы исследования методы сравнения, дифференциации, обобщения, систематизации. В ходе исследования концепция общего развития и взаимной выгоды может способствовать развитию инфраструктуры в странах вдоль маршрута, продвигать региональную деловую среду и обеспечивать более равномерное распределение факторов производства. Эта инициатива снизит стоимость сотрудничества между странами за счет сотрудничества в области экономических коридоров, промышленных парков, технологических сетей, коммуникационных технологий и туризма, укрепит актуальность и взаимодополняемость общего развития Евразии и придаст мощный импульс экономическому процветанию, снимая глобальную напряженность. Научная новизна статьи заключается в том, что китайская инициатива «Один пояс, один путь» в настоящее время определяет новый курс экономического сотрудничества с Казахстаном. В результате исследования будет проанализировано, что Китай и более 60 стран, таких как Азия, Африка и Европа, сосредоточены на соединении новых торговых и транспортных коридоров через обширные просторы суши и моря, а также на укреплении денежно-кредитного сотрудничества, культурных обменов и координации региональной политики между странами.

Благодарность: Данное исследование финансируется в рамках грантового проекта Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан № AP14870832 «Китайская инициатива «Пояс и Путь» и геоэкономические интересы Казахстана».

Ключевые слова: инициатива, Казахстан, Китай, меморандум, переговоры, стратегия, экономическое сотрудничество.

Авторлар туралы мәлімет:

Абиденқызы Айнуур, PhD, Р.Б. Сулейменов атындағы Шығыстану институты, Алматы, Қазақстан.

Алмабекова Асель Муратхановна, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ 8D02212-Классикалық шығыстану (Ғылым ордасы) мамандығының докторанты, Алматы, Қазақстан.

Сведения об авторах:

Айнуур Абиденқызы, PhD, Институт Востоковедения им. Р.Б. Сулейменова, Алматы, Казахстан.

Алмабекова Асель Муратхановна, докторант специальности 8D02212-Классическое востоковедение (Ғылым ордасы) КазНУ им. Аль-Фараби, Алматы, Казахстан.

Information about authors:

Ainur Abidenkyzy, PhD in Philosophy, R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies, Almaty, Kazakhstan.

Assel Almabekova, PhD student of the specialty 8D02212-Classical Oriental Studies (Scientific center) of Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.